

HOTĂRÂREA CURȚII
22 decembrie 1993*

David Neath
împotriva
Hugh Steeper Ltd

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, formulată de Industrial Tribunal, Leeds)

„Remunerare egală a lucrătorilor de sex masculin și a lucrătorilor de sex feminin - Pensii ocupaționale – Utilizarea factorilor actuariali diferențiați pe criteriul sexului – Limitarea efectelor în timp ale Hotărârii C-262/88, Barber”

Cauza C-152/91

În cauza C-152/91,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de către Industrial Tribunal, Leeds (Regatul Unit) pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

David Neath

și

Hugh Steeper Ltd,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolului 119 din Tratatul CEE, precum și a limitării în timp a efectelor Hotărârii Curții din 17 mai 1990, Barber (cauza C-262/88, Rec. p. I-1889),

CURTEA,

compusă din domnii O. Due, președinte, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, M. Diez de Velasco și D. A. O. Edward, președinți de cameră, C. N. Kakouris, R. Joliet, F. A. Schockweiler, G. C. Rodríguez Iglesias, F. Grévisse, M. Zuleeg, P. J. G. Kapteyn și J. L. Murray, judecători,

avocat general: domnul W. Van Gerven

grefier: domnul H. von Holstein, grefier adjunct și doamna D. Louterman-Hubeau, administrator principal

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

– pentru David Neath, de către Honourable Michael J. Beloff, QC, M. C. Lewis și doamna S. Moore, Barristers,

– pentru Hugh Steeper Ltd, de către domnul D. Pannick, Barrister,

* Limba de procedură: engleza.

- pentru Guvernul Regatului Unit, de către domnii J. E. Collins, de la Treasury Solicitor's Department, în calitate de agent și S. Richards, Barrister,
- pentru Guvernul Țărilor de Jos, de către domnul B. R. Bot, secretar general la Ministerul Afacerilor Externe, în calitate de agent,
- pentru guvernul german, de către domnul E. Röder, Ministerialrat în Ministerul Federal al Economiei, în calitate de agent,
- pentru guvernul irlandez, de către domnii L. J. Dockery, Chief State Solicitor, în calitate de agent și A. O’Caoimh, BL,
- pentru guvernul danez, de către domnul J. Molde, consilier juridic la Ministerul Afacerilor Externe, în calitate de agent,
- pentru Comisia Comunităților Europene, de către doamna K. Banks, membru al Serviciului Juridic, în calitate de agent,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale prezentate de domnul D. Neath, de Hugh Steeper Ltd, de Guvernul Regatului Unit, reprezentat de Sir Nicholas Lyell, QC, Attorney General, domnii S. Richards și N. Paines, Barristers, și de domnul J. E. Collins, de la Treasury Solicitor’s Department, în calitate de agent, de Guvernul Țărilor de Jos, reprezentat de domnii J. W. de Zwaan și T. Heukels, consilieri juridici adjuncți la Ministerul Afacerilor Externe, în calitate de agenți, de guvernul german, de guvernul irlandez, reprezentat de domnii J. Cooke, SC, și A. O’Caoimh, BL, în calitate de agenți, de guvernul danez și de Comisie, în ședința din 26 ianuarie 1993,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 28 aprilie 1993,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin ordonanța din 13 mai 1991, primită la Curte la 10 iunie 1991, Industrial Tribunal, Leeds a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, trei întrebări preliminare privind interpretarea articolului 119 din același tratat, precum și a Hotărârii Curții din 17 mai 1990, Barber (cauza C-262/88, Rec., p. I-1889, denumită în continuare „Hotărârea Barber”), în ceea ce privește limitarea efectelor în timp ale acesteia.

2 Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unui litigiu între domnul D. Neath și societatea Hugh Steeper cu privire la modalitățile de acordare a unei pensii plătite de întreprindere, precum și transferul drepturilor la pensie.

3 Domnul Neath a fost angajat al Hugh Steeper din 29 ianuarie 1973 până la 29 iunie 1990, dată la care a fost concediat din motive economice. Acesta avea atunci 54 de ani și unsprezece luni. Pe parcursul acestei perioade, el a fost afiliat în mod succesiv la două scheme ocupaționale private de pensii gestionate de angajatorul său, drepturile dobândite în cadrul primei dintre acestea fiind transferate la cea la care era afiliat în momentul concedierii sale și care era „exclusă în mod convențional din schema națională de pensii pe baza venitului” („contracted-out of State Earnings Related Pension Scheme”).

4 În conformitate cu normele din această schemă, lucrătorii de sex masculin pot pretinde o pensie plătită de întreprindere completă numai la vârsta de 65 de ani, în timp ce lucrătorii de sex feminin pot să beneficieze de aceasta începând cu vârsta de 60 de ani.

5 Cu toate acestea, orice persoană afiliată poate, cu consimțământul angajatorului și al administratorilor schemei, să beneficieze de o pensionare anticipată, în orice moment după împlinirea vârstei de cincizeci de ani, cu o pensie care se plătește imediat, dar redusă în funcție de durata perioadei dintre data pensionării actuale și vârsta normală de pensionare. În cazul în care angajatorul sau administratorii refuză să-și dea consimțământul, după cum a fost cazul pentru domnul Neath, persoana afiliată are dreptul numai la transferul drepturilor sale dobândite la o altă schemă de pensii sau la o pensie amânată care se plătește la data normală de pensionare, cu excepția cazului în care optează atunci pentru conversia unei părți din această pensie într-o sumă forfetară.

6 În momentul efectuării acestei alegeri, domnul Neath și-a dat seama, pe baza cifrelor furnizate de schemă, că, în cazul în care optează pentru transferul drepturilor sale, situația sa financiară ar fi mai favorabilă în cazul în care Hotărârea Barber este interpretată în sensul că orice lucrător de sex masculin pensionat, asemenea lui, după 17 mai 1990, data hotărârii, are dreptul la recalcularea pensiei sale, în funcție de aceiași parametri ca lucrătorul de sex feminin, în raport cu întreaga perioadă a vieții sale profesionale. Interpretarea conform căreia acest drept poate fi invocat numai pentru perioadele de muncă prestată ulterioare acestei date îi conferă, într-adevăr, dreptul la o sumă mai mică.

7 De asemenea, domnul Neath a constatat că, indiferent de interpretarea reținută, valoarea transferului este în orice caz mai mică decât cea pe care ar obține-o colegii săi de sex feminin, datorită utilizării, în evaluarea capitalului transferat, a factorilor actuariali, bazați pe speranța de viață, diferiți pentru bărbați și pentru femei.

8 În mod similar, în cazul în care optează pentru o pensie amânată și solicită conversia unei părți într-o sumă forfetară, ar primi, datorită acelorași factori actuariali, o sumă mai mică decât cea de care beneficiază colegul său de sex feminin.

9 Bazându-se pe principiul remunerării egale a lucrătorilor de sex masculin și a celor de sex feminin, astfel cum a fost prevăzut la articolul 119 din tratat și interpretat de Curte în Hotărârea Barber, domnul Neath a sesizat atunci Industrial Tribunal, Leeds, pentru a i se recunoaște aceleași drepturi ca femeilor care se află în aceeași situație. În acest context, Industrial Tribunal a hotărât să amâne pronunțarea unei hotărâri și să adreseze Curții de Justiție următoarele întrebări preliminare:

„1) Au articolul 119 și Hotărârea Barber ca simplu efect acordarea pentru un salariat de sex masculin, a cărui muncă prestată s-a încheiat la 17 mai 1990 sau la o dată ulterioară, a dreptului la aceeași pensie ca cea pe care ar fi primit-o în cazul în care ar fi fost de sex feminin?

2) Se aplică acest lucru, de asemenea, opțiunilor de care dispune în cadrul schemei de pensii, și anume

(a) prestațiilor de transfer și

(b) prestațiilor în sumă forfetară?

3) În cazul unui răspuns negativ la întrebarea 1 sau la întrebarea 2 sau la amândouă, este necesar și, dacă da, în ce măsură, să se țină seama de

(a) vechimea sa în muncă la 17 mai 1990, și

(b) de utilizarea în schema de pensii a unor ipoteze actuariale bazate pe criteriul sexului?”

10 Pentru o prezentare mai detaliată a faptelor din acțiunea principală, a derulării procedurii, precum și a observațiilor scrise prezentate Curții, se face trimitere la raportul de ședință. Aceste elemente din dosar nu sunt reluate în cele ce urmează decât în măsura în care acest lucru este necesar pentru raționamentul Curții.

11 Întrebările preliminare se reduc la două probleme: pe de o parte, interpretarea Hotărârii Barber în ceea ce privește limitarea efectelor sale în timp și, pe de altă parte, compatibilitatea cu articolul 119 din tratat a utilizării factorilor actuariali, diferiți în funcție de sex, în domeniul schemelor ocupaționale private de pensii.

Cu privire la interpretarea Hotărârii Barber în ceea ce privește limitarea efectelor în timp

12 Prin prima și a doua întrebare, precum și prin prima parte a celei de-a treia întrebări, instanța națională solicită o clarificare cu privire la domeniul exact de aplicare a limitării efectelor în timp ale Hotărârii Barber.

13 După cum a indicat deja Curtea în Hotărârea din 6 octombrie 1993, Ten Oever (cauza C-109/91, Rec. p. I-4879), este suficient să se sublinieze, în această privință, că respectiva limitare a fost hotărâtă în contextul precis al prestațiilor (în special, al pensiilor) prevăzute de scheme ocupaționale private, care au fost calificate drept remunerare în sensul articolului 119 din tratat.

14 Această hotărâre lua în considerare particularitatea acestei forme de remunerare, care consta într-o disociere temporală între constituirea dreptului la pensie, care are loc treptat pe toată perioada vieții profesionale a salariatului și plata efectivă a prestației, care este, în schimb, amânată până la o vârstă determinată.

15 Curtea a luat, de asemenea, în considerare caracteristicile mecanismelor financiare ale pensiilor ocupaționale și, prin urmare, relațiile contabile existente în fiecare caz specific între contribuțiile periodice și sumele viitoare care trebuie plătite.

16 Având în vedere, de asemenea, motivele care au justificat limitarea efectelor în timp ale Hotărârii Barber, astfel cum sunt indicate la punctul 44 al acesteia, este necesar să se precizeze că egalitatea de tratament în materie de pensii ocupaționale poate fi invocată numai pentru prestațiile datorate pe baza perioadelor de muncă prestată ulterioare datei de 17 mai 1990, data hotărârii, sub rezerva excepției prevăzute în favoarea lucrătorilor sau a titularilor de drepturi ale acestora care, înainte de această dată, au inițiat o acțiune în justiție sau au depus o reclamație echivalentă în conformitate cu legislația națională aplicabilă.

17 În ceea ce privește prestațiile de transfer și prestațiile în sumă forfetară, la care se referă în mod specific a doua întrebare, este necesar să se considere, sub rezerva a ceea ce urmează să fie explicat în continuare, că, deoarece articolul 119 nu poate fi invocat, în temeiul Hotărârii Barber, pentru a contesta baza financiară a drepturilor la pensie constituite înainte de 17 mai

1990 în funcție de vârstele de pensionare diferite, echivalentul său în sumă forfetară este obligatoriu subordonat consecințelor acestei limitări în timp.

18 Prin urmare, este necesar să se răspundă instanței de trimitere că, în temeiul Hotărârii Barber, efectul direct al articolului 119 din tratat poate fi invocat, pentru a solicita egalitatea de tratament în materie de pensii ocupaționale, numai pentru prestațiile datorate pe baza perioadelor de muncă prestată ulterioare datei de 17 mai 1990, sub rezerva excepției prevăzute în favoarea lucrătorilor sau a titularilor de drepturi ale acestora care, înainte de această dată, au inițiat o acțiune în justiție sau au depus o reclamație echivalentă în conformitate cu legislația națională aplicabilă. Valoarea prestațiilor de transfer și a prestațiilor în sumă forfetară este afectată în mod similar.

Cu privire la utilizarea factorilor actuariali diferiți în funcție de sex în domeniul schemelor ocupaționale private de pensii

19 Reiese din dosar că schema ocupațională de pensii, la care domnul Neath era afiliat la data concedierii sale, este o schemă de prestații definite (defined benefit/final salary scheme) care asigură salariaților care au ajuns la vârsta de pensionare o pensie determinată corespunzătoare unui procent de șaizeci la sută din ultimul salariu pentru fiecare an de muncă.

20 Această schemă este contributivă în sensul că este finanțată nu numai prin contribuțiile angajatorului, ci și prin cele ale salariaților.

21 Contribuțiile salariaților corespund unui procent din salariul lor, identic pentru toți lucrătorii, de sex masculin și feminin.

22 În schimb, contribuțiile patronale, calculate global, variază în timp, astfel încât să acopere balanța costului pensiilor promise; în plus, acestea sunt mai mari pentru lucrătorii de sex feminin decât pentru lucrătorii de sex masculin.

23 Această variabilitate și această inegalitate se datorează utilizării factorilor actuariali în mecanismul de finanțare a schemei. Într-adevăr, deoarece obiectivul unei scheme ocupaționale de pensii este furnizarea plății viitoare a unor pensii periodice, resursele financiare ale schemei, constituite prin capitalizare, trebuie ajustate la pensiile care vor trebui plătite, în conformitate cu previziunile. Evaluările necesare pentru punerea în aplicare a acestui sistem se bazează pe o serie de elemente obiective, precum, în special, rata de randament al investițiilor schemei, rata de creștere a salariilor și anumite ipoteze demografice, în special cele privind speranța de viață a lucrătorilor.

24 Faptul că femeile trăiesc, în medie, mai mult decât bărbații, este unul dintre factorii actuariali luați în considerare pentru determinarea finanțării în cauză a schemei respective. De aceea, aceasta solicită ca angajatorul să plătească pentru lucrătorii de sex feminin contribuții mai mari decât pentru lucrătorii de sex masculin.

25 Faptul că se iau în considerare factori actuariali diferiți, astfel cum s-a descris anterior, se traduce, în cazul transferului drepturilor dobândite și al conversiei în sumă forfetară a unei părți a pensiei – cazurile discutate în cadrul acțiunii principale, prin faptul că lucrătorii de sex masculin au dreptul la sume mai mici decât cele la care au dreptul lucrătorii de sex feminin.

26 Prin întrebarea sa, instanța națională încearcă să stabilească, în esență, dacă astfel de diferențe sunt compatibile cu articolul 119 din tratat. Pentru a răspunde la această întrebare,

este necesar să se determine dacă prestațiile de transfer și în sumă forfetară constituie remunerări în sensul articolului respectiv.

27 Comisia susține că este cazul și că, prin urmare, orice diferență de tratament bazată pe criteriul sexului poate fi admisă numai în cazul în care aceasta este justificată în mod obiectiv. Or, datele statistice bazate pe speranța de viață a celor două sexe nu constituie o justificare obiectivă, deoarece acestea corespund unor medii stabilite pe baza totalității populației de sex masculin și feminin, în timp ce dreptul la egalitatea de tratament în materie de remunerare este un drept recunoscut salariaților în mod individual și nu datorită apartenenței acestora la o categorie.

28 Trebuie reamintit faptul că, în conformitate cu o jurisprudență consolidată, noțiunea de remunerare, menționată la articolul 119 al doilea paragraf, cuprinde toate drepturile salariale, în numerar sau în natură, prezente sau viitoare, cu condiția să fie plătite, chiar dacă indirect, de către angajator lucrătorului în funcție de munca prestată de acesta. S-a precizat, de asemenea, că faptul că anumite prestații sunt plătite după încetarea relațiilor de muncă nu exclude faptul că acestea pot avea un caracter de remunerare în sensul articolului 119 (a se vedea, în special, Hotărârea Barber, punctul 12).

29 Postulatul pe care se bazează o astfel de noțiune este că angajatorul se obligă, chiar dacă unilateral, să plătească salariaților săi prestații determinate sau să le acorde avantaje specifice și că, în paralel, salariații se așteaptă ca angajatorul să le plătească prestațiile respective sau să le acorde avantajele respective. Prin urmare, rămâne străin de noțiunea de remunerare ceea ce nu rezultă din acest angajament și nu se numără deci printre așteptările corespunzătoare ale salariaților.

30 În contextul unei scheme ocupaționale de pensii cu prestații definite, precum cea în cauză în acțiunea principală, angajamentul angajatorului față de salariații săi se referă la plata, la un moment dat, a unei pensii periodice ale cărei criterii de stabilire sunt deja cunoscute la momentul angajamentului și care constituie o remunerare în sensul articolului 119. În schimb, acest angajament nu se referă obligatoriu la modalitățile de finanțare alese în vederea garantării plății periodice a pensiei, modalități care rămân, astfel, în afara sferei de aplicare a articolului 119.

31 În schemele contributive, finanțarea respectivă este asigurată prin contribuțiile lucrătorilor și cele ale angajatorilor. Primele constituie o componentă a remunerării lucrătorului, dat fiind faptul că se scad direct din salariu, care este remunerarea prin definiție (a se vedea Hotărârea din 11 martie 1981, Worringham, cauza 69/80, Rec. p. 767). Prin urmare, valoarea acestora trebuie să fie aceeași pentru toți lucrătorii, de sex masculin și feminin, astfel cum este cazul în speță. Situația este diferită pentru contribuțiile angajatorului, destinate să completeze baza financiară indispensabilă pentru a acoperi costul pensiilor promise, garantând astfel plata viitoare a acestora, care constituie obiectul angajamentului asumat de angajator.

32 Rezultă că, spre deosebire de plata periodică a pensiilor, inegalitatea contribuțiilor angajatorului plătite în cadrul schemelor cu prestații definite, finanțate prin capitalizare, datorită utilizării factorilor actuariali diferiți în funcție de sex, nu poate fi evaluată în temeiul articolului 119.

33 Această concluzie se extinde obligatoriu la aspectele specifice menționate de întrebările preliminare și anume conversia în sumă forfetară a unei părți a pensiei periodice, precum și transferul drepturilor la pensie, a căror valoare poate fi determinată numai în funcție de modalitățile de finanțare care au fost alese.

34 Prin urmare, este necesar să se răspundă instanței naționale că utilizarea factorilor actuariali diferiți în funcție de sex în modalitatea de finanțare prin capitalizare a schemelor ocupaționale de pensii cu prestații definite nu intră sub incidența domeniului de aplicare a articolului 119 din Tratatul CEE.

Cu privire la cheltuielile de judecată

35 Cheltuielile efectuate de către Guvernul Țărilor de Jos, guvernele german, irlandez, danez și de către Guvernul Regatului Unit, precum și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de Industrial Tribunal, Leeds, prin ordonanța din 13 mai 1991, hotărăște:

1) În temeiul Hotărârii din 17 mai 1990, Barber (cauza C-262/88), efectul direct al articolului 119 din Tratatul CEE poate fi invocat, pentru a solicita tratamentul egal în materie de pensii ocupaționale, numai pentru prestațiile datorate pe baza perioadelor de muncă prestată ulterioare datei de 17 mai 1990, sub rezerva exceptării prevăzute în favoarea lucrătorilor sau a titularilor de drepturi ale acestora care, înainte de această dată, au inițiat o acțiune în justiție sau au depus o reclamație echivalentă în conformitate cu legislația națională aplicabilă. Valoarea prestațiilor de transfer și a prestațiilor în sumă forfetară este afectată în mod similar.

2) Utilizarea factorilor actuariali diferiți în funcție de sex în modalitatea de finanțare prin capitalizare a schemelor ocupaționale de pensii cu prestații definite nu intră sub incidența domeniului de aplicare a articolului 119 din Tratatul CEE.

Due	Mancini	Moitinho de Almeida	Díez de Velasco
Edward	Kakouris	Joliet	Schockweiler
Rodríguez Iglesias	Grévisse	Zuleeg	Kapteyn Murray

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 22 decembrie 1993.

Grefier
J.-G. Giraud

Președinte
O. Due